

اراده مرکزی :

آنقره مده ، معاشر اینلکی پاشدگی داره
استانبول جاده سندہ آنقره

استانبول بوروسی :

استانبول ، باب عالی جاده سندہ ۸۷ نور وود
دانه مخصوصه

نمایی هر بروه ۱۰ غرد شد.

سنه لکی پوسته ایله ۵ لیرا .

(اجنبی مملکت ایچین ۵ دوکار).

ابوه واعلان ایشلری ایچین استانبول بوروسی

مراجعت ایدیلیر .

یازی ایشلریک مرجعی آنقره مرئیلدر .

حیات

میاز رام ایما ... ریما راهه یهون میات قاتالم ۱...
یجه -

۲ نجی جلد

آنقره ، ۹ تیرن اول ، ۱۹۲۷

صایی : ۴۵

مساحه

«آقاده می» مسئله سی

بر حیاته و میلیون‌لردن مرکب بربودجه یه مالک اولان اسکی روس - شیمیدیکی شورا جمهوریتی اتحادی - علوم آقاده میسی ، تشکیلاتک و سعی و طرز فعالیتی اعتباریه بالخاصه نظر دقی جله شایاندر : ۲۴ اصلی اعضادن مرکب اولان آقاده می «فیزیقو-مانه ماتیق» ، «روس لسان و ادبیات» ، «تاریخ و فیلولوژی» ، شعبه‌لریه آیریلیر . مختلف ماهیته (۵۰) مؤسسه علمیه نک اداره می ده آقاده می یه مودودعده ؛ بومؤسسه لرده (۴۶۲) مالم مهادی صورتده تدقیقات و تبعانده بولو غفله موظفر . بوانستیولرک ، موزه‌لرک ، قومیسیونلرک فعالیتی و نشریاتی جداً چوق قوتلیدر .

بزم مملکتی ایچون ، فرانسز آقاده میسی طرز نده ، یعنی ، ساده‌جه یتیشمش صنعتکارلری سینه سندہ طوپلایه حق بر مؤسسه‌دن زیاده ، اک کنج مملکتیک بیله تطیقه اوغر اشدقلری «علوم آقاده میسی» طرز نده بر تشكیل داهه مفید او لاجفی قناعتندہم . کوچوک ، متواضع بر «آقاده میک» مرکز له اونک اطرافنده مستقبل حاملری یتیشیرمکه مکلف انتستیولر ، موزه‌لر و انجمنلردن ترک ایده جک بر مؤسسه ، بوكون ایچون پارلاق کورو لمese بیله ، استقبال ایچون پک مفید او لا بیلیر . بولیه بر علمی مرکز ، الده کی قوتلردن ده اعظمی نسبتده استفاده ایده بیلمک چاره‌لری قولاً یلقله بولور .

بزده علم حیاتنک ایچمه مهمنک بلکه اک بوبوک سبی ، علمک بر نوع «هوسکارلر» دن عبارت قالمه سی ، حیاتی علمه حصر ایده جک انسانلر

بو مسئله حقدنده کی مقاهمه لرندن بالکز ایلکنی کورمک میسر اولدی . نجم الدین صادقک ده بوکا عائد بر مقاله یازدیغی دویقه برابراونی ده کوره مهدم . اکر یعقوبک دیکر مقاهمه لری ده او قویه بیلسه بدم ، آرقاداشمک ناصل بر نقطه نظر تعقیب ایتدیکنی داهه ای آکلامق قابل اولوردی . بناءً علیه ، بوراده ، هیچ بر تنقید و مناقشه یه کیریشمکسزین ، ساده‌جه ، کندی دوشوندکار می سویله مکله اکتفا ایده جکم .

لسان و ادبیات آقاده میسی ، همان همان بالکز فرانسیه منحصر واسکی عنعنلرک حصولی بر مؤسسه در . باشقامملکتیک هیچ برنده او ما هیته بر تشكیل نصادف ایدیله من . «آقاده می فرانسز» بوكون اسکی بر عنعنه نک محافظتی اول مقدم و فرانسنه اک بوبوک ادبی شهر تاریخی سینه سنه طوپلامقدن باشقامیث برایش کوره مکده در . باشقامملکتیک آقاده میلر داهه زیاده «علوم آقاده میلری» در . پروسیاده ، ازکلتزه ده ، رویاده ، ماجارستانده ، حتی رومانیاده و بولغارستانده هب بوجنس مؤسسه لره تصادف اولونور . فرانسزه ده ، «فرانسز آقاده میسندن باشقا «علوم آقاده میسی» ، فرانسز آقاده میسندن باشقا «علوم آقاده میسی» ، حکوکات و علوم ادبیه آقاده میسی ، علوم سیاسیه و اجتماعیه آقاده میسی ، صنایع نفیسه آقاده میسی » موجوددر ؟ ۲۵۰ یه یاقین اصلی اعضادن ترک ایده بومؤسسه لرک ، فرانسنه نک معنوی شوکتنده نبوبوک عامل اولدیغی سویله مک زائدر . موجود آقاده میلر آراسنده ، ایکی عصر لر

تنظیماتن بری مملکتی ملکتیزک بوتون متفکرلری دانه فرانسز عرفانک تأثیری آلتندہ قالمشادر ، دیه بیلیرز . بوکونه قدر بوتون یکی مؤسسه لرمزی قورارکن دانه فرانسز اورنه کاریه اتباعه چالیشمہ من ، شبهه سز بوندن ایلاری کلیور . اویله صانیورم که شوصرک کونلرده قیمتی برا دیگزک یکیدن اورتیه آتدیغی «تورکیه ده بر آقاده می تأسیسی مسئله می» ده عین تأثیرک بر تیجه سیدر . «یکیدن اورتیه آتدیغی» ، قیدنی بازارکن ، بو «آقاده می» وبا اسکی تعبیریه «انجمن دانش» تأسیسی مسئله سنک ، اولدیچه اسکی برمیاندن بری وقت وقت نکس ایدن ، تازه لهن بر مسئله اولدیغی خاطر لامق ایسته دم : داهه ۱۲۶۷ ده صدر اعظم مصطفی رشید باشانک آجدیغی «انجمن دانش» له باشلایان بو تثبت ، مشروطیتک اعلانشدن صوکرا ده آرا صراحتا ایدیلک ایسته ندی ؟ حتی بوكا بر باشلانجع اولق اوزره مر حوم ضیا کوک آلپک تأثیریه ابتدابرا اصطلاحات انجمنی و داهه صوکرا لفت ، املا و ادبیات انجمنلری تشکیل اولوندی . لکن ، مختلف حامللر بو تشبیلرک افلاس ایده نتیجه لنه سنه سبیت ویردی . بو انجمنلری قورانلر ، کوزلرینک اوکنه فرانسز آقاده میسی کتیریبورلر ، واوکا بکزر بر هیئت یا پمقله لسان و ادبیاتیک اصلاح و احیا اولونه جفني ، هیچ اولماز سه لفتمزک ، املا مزک ، قواعد منک تشبیت ایدیله جکنی تحیل ایدیبورلر دی ... مطبوعاتی مخصوصه منتظمآ تعقیب ایده مهدیکم ایچون عزیز آرقاداشم «یعقوب قدری » نک

ذَاهِجْ جَامِعْنَكْ شَكْلْ اَصْلَبِيْ وَتُورُكْ صَنْعَتْ مَعْمَارِبِنَهْ كَيْ مَوْقِعِيْ [۱]

وضع ایدیلهجک سؤال ، عجا ، تورک آثار معماریه سی بر تقلید اژمی ، یو قسا ملی تورک روحی جامع و منطقی بر تکامله مالک بر انزوذ . جیدرلر ، شکلنده اولمالیدر . بو مهم سواله جواب ویرمک ایچون بوتون تورک صنایع نفیسه سی هیئت عمومیه سیله تا قبل الاسلامی دوره لردن زمانزه قدر بر « تل » اولارق ، بر مقاولدہ دکل ، کتاب شکلنده مطالعه و تدقیق ایتک ایجاب ایدر . مع مافیه بزم بوراده بحث ایتک ایسته دیکمز موضوع بیله شومهم سؤاله مثبت و فاعتبختن جواب ویرمک کافیدر .

جلال اسعد بک بوندن اون سکز سنه اقدم فرانسزجه اشر ایتدیکی Constantinople, de Byzance a Stamboul [پاریس ۱۹۰۹] عنوانلى اثرنده ، ۱۴۵۳ سنه سی فتح ایدیلن استانبول شهری طوپراگنده ایلک پادشاه جامی اولارق انشا ایدیلن فاتح جامعنک بوکونی شکلنک اون سکزنجی عصرک ایکنچی نصفنده وجوده کالدیکنی صنایع نفیسه تاریخی تدقیقاتی حمله بیلدیریور ایدی . او زماندن بری تورک معماریسنه داڑ

متعدد تدقیقانه لر نشرا ایدیکی حالده ، بونلردن هیچ برسی نه مذکور اڑک فاتح جامعنے ماءد بحثک اک مهم قسمی تشكیل ایدن : Nous manquons malheureusement de détails sur la forme première de cette construction, qui a marqué la débute d'une nouvelle période architecturale [۳] جمله سنه دقت ، نده بومعلوماه استناداً جامعنک شکل اصلیسی

قابلیت صنایعه لرینک دخی موجود اولوب اولمادیغئی اثبات ایده جک بر ماهیته دکلدر . هر هانکی بر ملت ، جمعیت حالنده ، کوجیه لکدن شهر حیاته کچرکن کندیسدن اول وجوده کتیریلن ساراجنی محصول لر له برابر ، حال عاسده بولوندینی صنایع نفیسه محصولاتی دخی قبول واقتباس ایتشدر . بحال تاریخی تکاملده و بوکونی بوتون مدنی متلرک حیائنده واقع اولدیغئی کی پک طبیعی اولارق تورکلرده واقع اولمشدی . دیکر جهتدن ، اسکی تورک وطنی اورتا آسیادن باشلا یارق بر طرفدن حین ، هندستان ؟ دیکر طرفدن ایسه

او تجی عصرک نصف اولندن اعتباراً یاقین شرقی قسم مهمنده یره شن تورک ملی عجیا آثار معماریه یارا آتمه قابلیته مالکمیدر ؟ او ته دن بری صنایع نفیسه متخصصلرینی اشغال ایدن بوسؤاله علی العموم منقی جواب ویرمکده در . تورکار و تورک صنایع نفیسه سی حقنده بسله نیلن بو فکر ، بر قاج مستشا اولمک اوزره ، بوکون بیله ، فرانسز مدقولرندن A. Gosset لک بوندن او تو ز سکز سنه اقدم یازمش اولدیغئی :

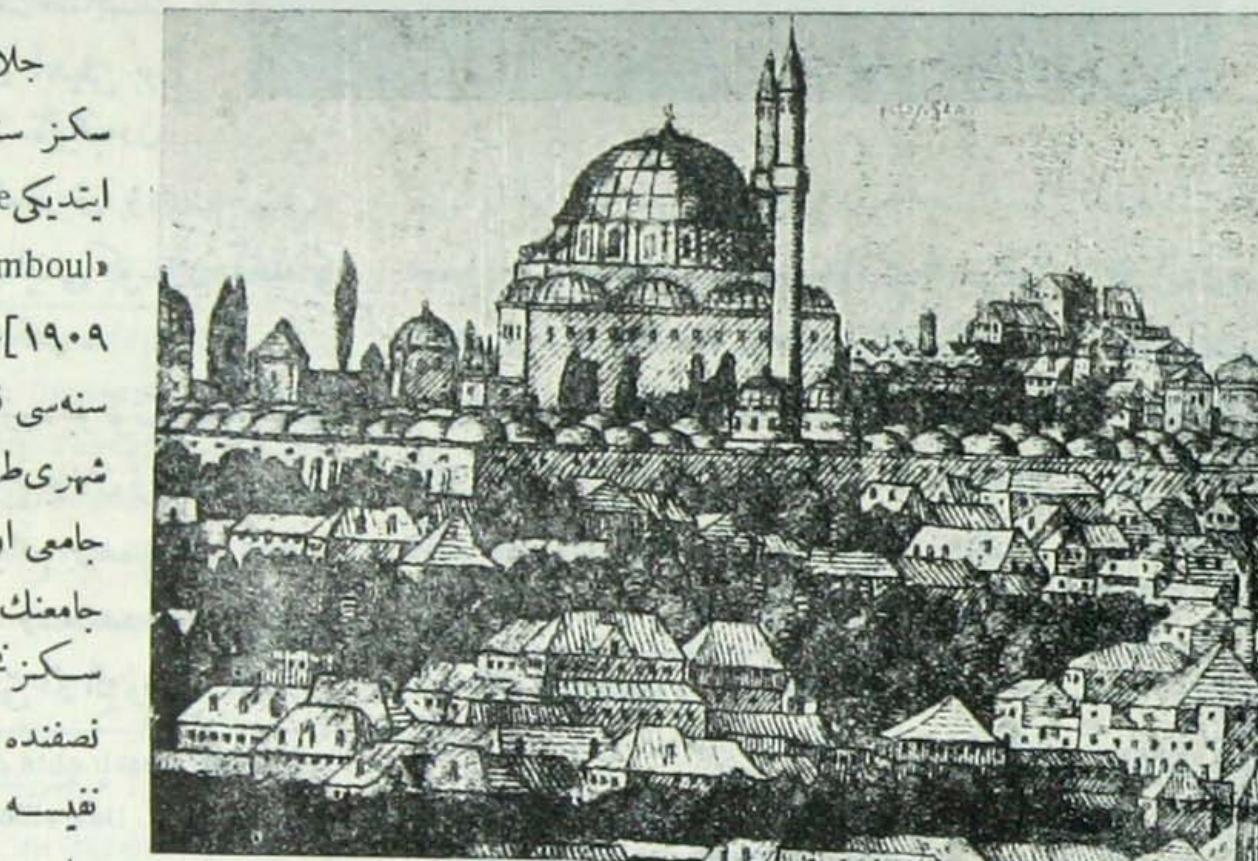
« Ces ottomans, peuple de pasteurs et guerriers, n'ayant ni art ni artistes. » [۲]

کی مآلز فکرک عینی در . اسلام - تورک صنایع نفیسه تاریخی تدقیقاتنک صوکسنه لردہ حس ایدیله جک در جهده ایلریله مسنه رغمماً ، بوکون بیله تورکارده کوزمل اثرلر یارا آتمه قابلیتنک وجودی انکار ایدی ملکده وبوئی اثبات ایچون حالا تورک معماریسنه عرب ، ایران و بیزانس معماری عنصر لریندن مرکب شخصیتیز بر تقلید اولدیغئی ایلوویه - ورولمکده در . فاواقع تورکلرک ، اسلام مالکنہ هجرت ایدر کن کندیلری ایله برابر شهر مدنیته مخصوص

بر معماري کتیر دکلرینی شمدی یه قدر بیلمیورز . فقط بو حادثه هیچ بر زمان او نلرک صنعتیز بر ملت اولدیغئه بر دلیل تشکیل ایده مدیکی کی

[۱] مقاله ایلک دفعه : Die Gestalt der alten Mohammedije in Konstantinopel und نامی تختنده ویاناده چیقان صنایع نفیسه تاریخی مجموعه سی « Belvedere » نک ۱۹۲۶ [۲] سنه ۴۶ تاریخی نومرو سنه نشر ایدیلشدیر . [ص : ۸۳ - ۹۴]

Les coupoles d'orient et d'occident. Paris 1889. pag. 131.

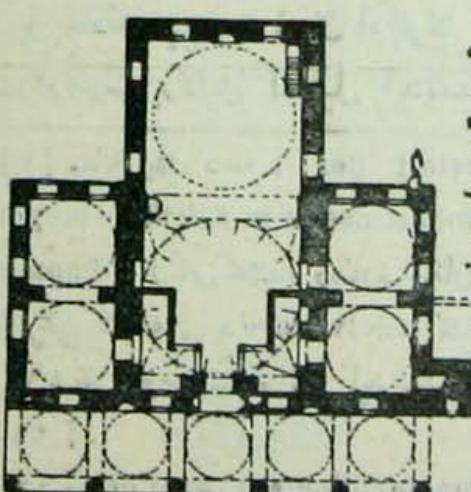
شكل - ۱

ایران ، الجزیره ، خرستیان آناتولو ، سوریه ، فل طین ، مصر والهای بالقانلر قدر کنشلین بـر ملتک وجوده کتیر دیکی معماری اثر لرینک یـن الملل بر سیما اراهه ایمه سی پک منطقی و طبیعی اولـا کـرـدـر . شـوـحـالـدـهـ بـیـطـرـفـ بـرـ مـدـقـقـ تورکلرده صنایع نفیسه یارا آتمه قابلیتنک موجود اولوب اولمادیغئی دکل ، تورک معماریسنه ابداعی و کندیسنه مخصوص بر تکامل صفحاتنے مالک بولونوب بولونادیغئی آرامالیدر . بناء علیه

معلوماته توافق ایدن ایکنچی بر معلوماتی ده استانبول موزه‌لری مدیری دوقتور خلیل ادهم بک خصوصی کتبخانه‌سنه محفوظ بربازمه اثرده بولویورز، پک مهم نوطری حاوی بوائزک اسی: «هذا مساجد سنان رحمة الله ادرنهده سلطان سليم جامع شربقی بنا اولندیغی بیان ایدر» و مؤلف اوزمانک روم ایلی دفتردارلغی کتخدالرندن دایه زاده مصطفی افندیدر [۸] . شمشیدیکی فاتح جامعی معمارینک اوغلی طرفدن اثرک ۷نجی ورقه علاوه ایدیلش بر قیده عیناً شو جمله‌یه تصادف ایمکده‌یز: «زلزله کیر واقع اولدقده فاتح سلطان محمد غازی خان حضرتله مرحومک جامع شریفلری منهدم اولدقده مجدها تکمیل اولدقده» منابع ساره‌دن صرف نظر بالکن بوایکی معاصر و شایان اعتماد معلومات بزه فاتح جامعنک رزلزله نتیجه‌سنه خراب اولدیغی وبالخاص باقی قالان اقسامنکده مجدها انشا مقصدیله سطح ارضه قدر یقیدیریلدیغی اثبات ایمکه کافی در [۹]

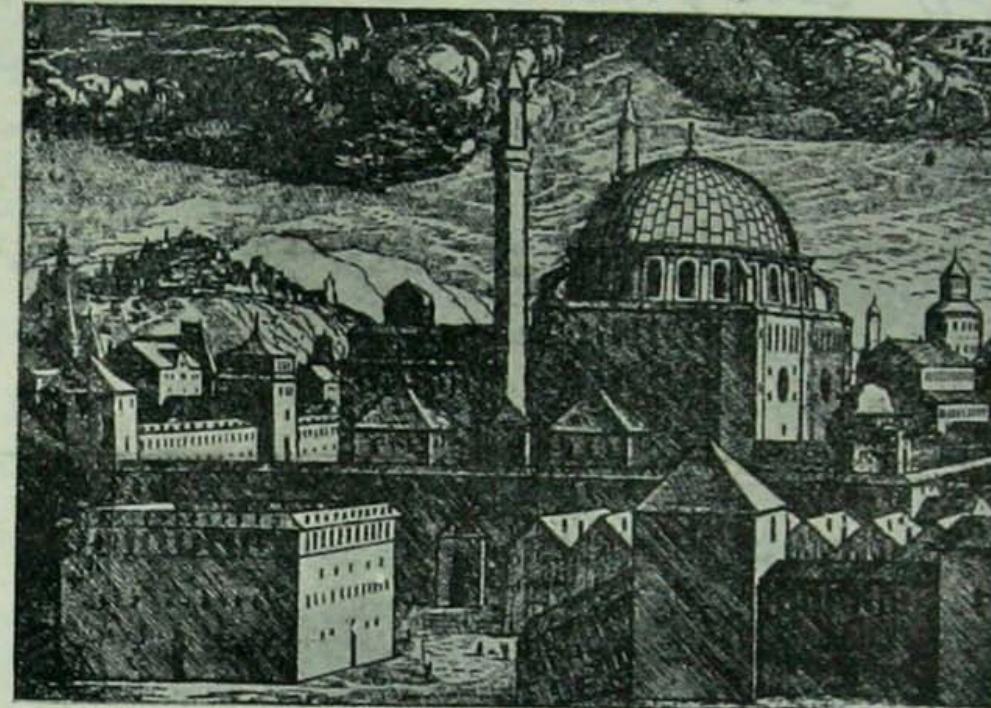
[۸] مقایسه بیورلوون: بروسلی محمد طاهر، عثماني مؤلفلری ج. ۰. ۳. ص. ۵۳. [استانبول ۱۳۴۳].
بکا بو ازدن استفاده امکانی بخش ایدن فاضل محترم دوقتور خلیل ادهم بک افندی‌یه بو مناسبته عرض شکر ایلم.

Djelal Essad, Constantinople etc. [۹]
pag. 25; C. Gurlitt, Die Baukunst Konstantinopels s.58 f. [Berlin 1912]; E. Diez, H.G. ü. k., ۱۰-Konstantinopeis. 21. [München 1920]; A. Gabriel, Les mosquées de Constantinople. [Syria. Revue d'art oriental et d'archéologie. Paris 1923. pag. 382 - 3]

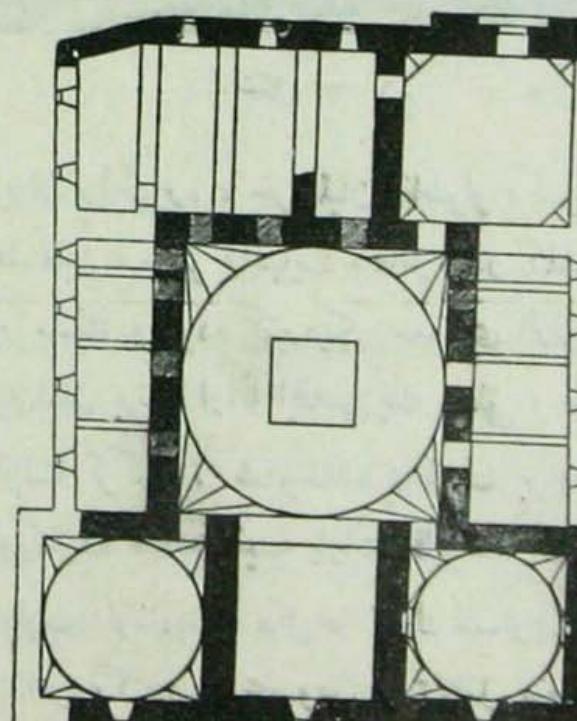
شکل - ۶

ویرمکده در که بونلردن بربیی، و قیله جلال اسد بک طرفدن ده استفاده ایدیلش، ۱۷۹۸ ده حافظ حسین بن حاجی اسماعیل ایوانسرای طرفدن استانبول جامعلریته دار تأیل ایدیلش پک قیمتدار «حدیقة الجامع» در. بوائزه عیناً دینلیورکه: «وقتمز ده ۱۱۸۹-نه‌سی عید انجانک اوچنجی کونیکه مایست اون بریدر طلوع شمسدن بر ساعت مرورنده واقع اولان زلزله کبراده

شکل - ۲

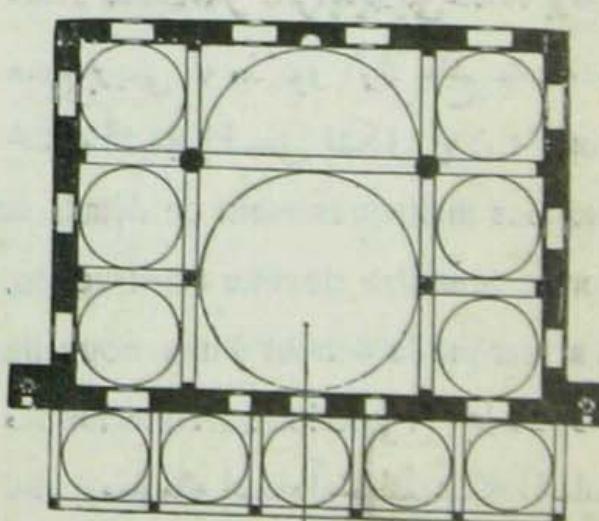
جامع منبورک بکه کبیره‌سی بالکله خراب اولشیدی زمینه‌دک بقیه بنا هدم اولنوب مجدها بنا واحیاسنه شروع اولدقده ابتدا امین بنا اولق اوزره وقف شریفک کاتبی رجال دولتندن هاشم علی بک افندی‌یه خلعت الباس و بنای اموری اوکا سپارش اولنشدیر. [۷] بو مهم [۶] مراجعت بیورلوون: واصف، محسن الانثار و حقایق الاخبار. ج. ۱. ص. ۲۷۵. [استانبول ۱۲۱۹]. [۷] ج. ۱. ص. ۹۰. [استانبول ۱۲۸۱].

شکل - ۵

تئیت ایمک جهتی تجربه ایمکدر. بکونکی صنایع نفیسه تاریخی ادبیاتنده تورک معماری‌سنه تکامله عائد آتسادف ایتدیکمز یاکایش نظریه‌لر ایشته‌هپ بو اهالک ویردیک نتیجه‌دن باشقه‌رشی دکلدر. شمدی‌یه قدر اولدیغی کبی [۴] حالاده صنایع نفیسه تاریخی مدقولری «استانبولک فتحی ایله تورک معماری‌سنه اساسنده آنی بر تحول وجوده کلیدیکنی و بو تاریخدن اعتباراً آیاصوفه کلسا. سنک تورک جامعلری ایچون برگونه تشکیل ایتدیکنی و تورک معماری‌سنه بو شاه اثرلری بیزانس کلیسا‌لریه مخصوص مسطح ایله ایران و سلچوق طرز و اصول معماری‌سنه عائد عنصر لرک تأیل و ترکیندن باشقا برشی «اولمادیغی» [۵] مصر آ ادعا ایمکده‌درلر. تورک صنعت معمایسنه تکاملی حقنده درمیان ایدیلش بو کبی نظریه‌لرک حقیقت تاریخی‌دن ندرجده اوزاق اولدقلری بزه فاتح جامعنک شکل اصلیینی کوستن آتیده‌کی ایضاخات اثبات ایده جکدر.

علوم اولدیغی اوزره بکونکی فاتح جامی ۱۷۶۵ سنه‌سنه وقوع بولان زلزله نتیجه‌سنه منهدم اولان اسکی جامع یرنده انشا ایدیلش برپنادر. بو خصوصده بزه متعدد معاصر منابع تاریخی [۶] میانده ایکی اثر اک واضح معلومات Schnasse, Geschicht der bildenden Künste. Dusseldorf. 1869. Tome II. S. 471.
H. Wilde, Brussa. Berlin. 1909. [۵] s. 10.

شکل - ۴

یوقاریده ذ کری چکن آثار محرر دکل عینی زمانده
برای تصادف اولارق زمانزه قدر محافظه ایدیلن
دیکر وثائق دخی کوست مکده در. بونار اوته دن
بری هر کجه معلوم غرب صنعتکار لری طرفند
وجوده کتی بلن استانبول مناظر نه عاندر سملر در.
مخلیور لورینخس [Melchior Lorichs] و ویلهلم
دیلیخ [Wilhelm Dilich] ک ترسم ایتدکری
بورسلر سنہ لردن بری نشر ایدیلشلر در [۱۳].

۱۵۶۱ سنہ سیله ۱۵۵۷ آراسنده

استانبوله بولونان صنعتکار
مخلیور لورینخس، شهر ک منظره
عمومی سنه عاندر سمنده [۱۴]
فاتح جامعی آتیده کی مشروحات
بر لکده ترسم ایدیور: «Esky Sultan Mohamet der die Stat Constantinopel Ein-genomen vonn den Christen-

» استانبولی Moschea
خرستیانلردن ضبط ایدن اسکی
سلطان محمد ک جامی]. ۱۵۵۷

تاریخی حاوی بولونان و شبه سر صنعتکار استانبوله
بولندیغی مد تجھه دیکر مناظر ل بر لکده ترسم ایدیلن

E.Oberhummer, Konstantinopel [۱۲]
unter Suleiman dem Grossen. [München. 1902]; C. Gurlitt, Zur Topographie Konstantinopels im 16 Jahrhundert. [Orientalisches Archiv. Bd. II. s. 55, 56.].

E.Oberhummer, Konstantinopel [۱۴]
لوحة ۱۳ استانبول مناظر نه عاید بورسیم الیوم.
لایدن دار الفتوی کتبخانه سمنده حفظ ایدیلکده در.
صنعتکار مخلیور لورینخس حقنده مراجعت بیورلسون:

Brunet, Manuel du libraire, Tome III
pag. 1468; Neues allgemeines Künstler-
lexikon, bearbeitet von C. K. Nagler, Bd.
IX. s. 27 f. [Linz 1907].

سكنانیدی ذراع در وجه ارضن عتبه - فلاسته
وارنجه درت ذراع قدری مرتفع در و چاریا به
علی او زره ۱۵ وجه منقلب او لاش بر قبی عالیدار
و محراب طرفند دخی نم قبهد و مین ویسانده
ایکی صاق عمودلر وارکه عن العبردر. [۱۱]

او لیا چلی نک بو توصیفاتی « حدیقة الجوامع »
کتابی شو صورتاه اکمال ایتمکده در. « و مقدمکی
ایکی فیل آیاغی وایکی دخی ساق دیرکار برینه

بزی بوراده هر شیدن اول، فاتح جامعنک
زلزله نتیجه سمنده خراب اولادن اولکی شکل
معماری بی و بالخاشه شکل مسطوح علاقه دار
ایتمکده در. بو خصوصه بزی اک ای تنویر
ایده بیله جک تورک منابعی مع الاسف بو کونه
قدر اجرا ایدیلن تدقیقات صیراسنده نظر
اعتباره آلینامشدر. ۱۵ و ۱۶ نجی عصر لر
وقایعه عاند معلومات ویرن تورک مور خلرندن

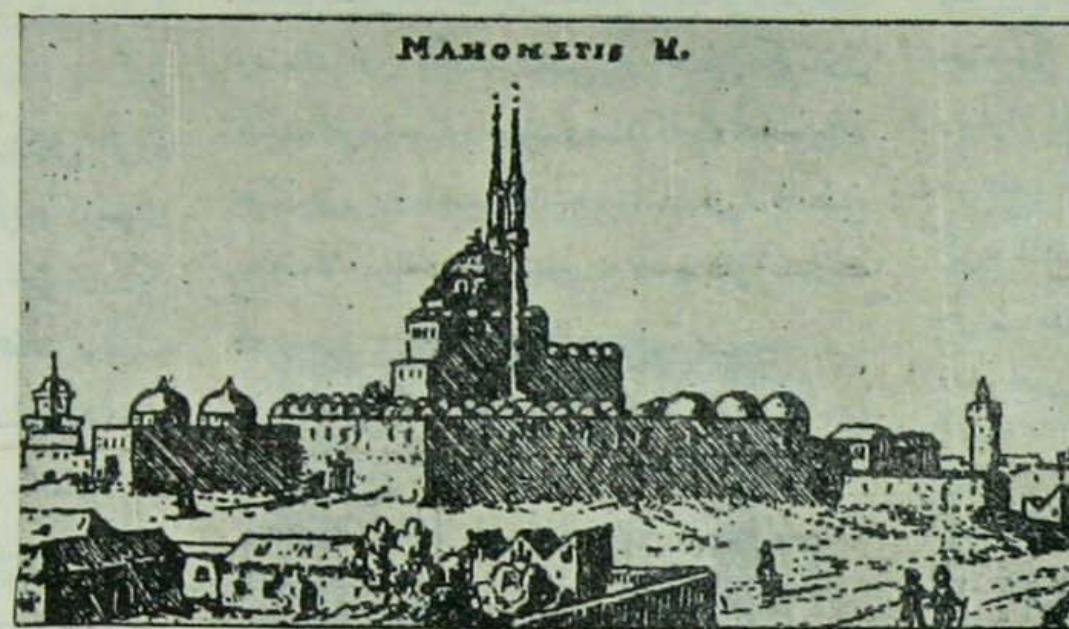
بو جامع حقنده بحث ایدن
بالکز طور - بنا بکدر. [۱۰]
فقط بوم معلومات او قدر عمومی
و سطوحی در که جامعک شکل
اصلیسته دائز معین بر فکر
ایدیمک همان غیر مکندر. بوا
مقابل جامع حقنده مفصل
توصیفاتی مشهور تورک سیاحی
او لیا چلی نک سیاحت نامه سمنده
بولویورز. جامعک زلزله دن
خراب اولاسنده چوق اوللر
وفات ایدن او لیا چلی نک،

بوراده تدقیق ایمک ایسته دیکمز مسئلنه نک
تنویری ایچون پک مهم اولان بو توصیفات نک
بزی علاقه دار ایدن قسمی بورایه عیناً نقل
ایدیورز: « بو جامعک مین ویسانده
قدمه می طاش نر دبان ایله صعود اولنور
وزمیندن تاسطوح دام و بامنه قدر ذراع بنا ایله

ارنهست مانبوری، استانبول، رهبر سیاحین.

ص: ۱۸۷. [استانبول ۱۹۲۵]. مقایسه بیورلوز:
A. Raymund, Altürkisch Keramik in Kleinasien und Konstantinopel. Mit einer Einführung und erläuternden Beschreibungen von Karl. Wulzinger. s. 16. [München 1922.]

[۱۰] طور سینا بک، تاریخ ابو الفتح. ص. ۶۳
[تاریخ عثمانی انجمنی نشریاتی. استانبول ۱۳۳۰]

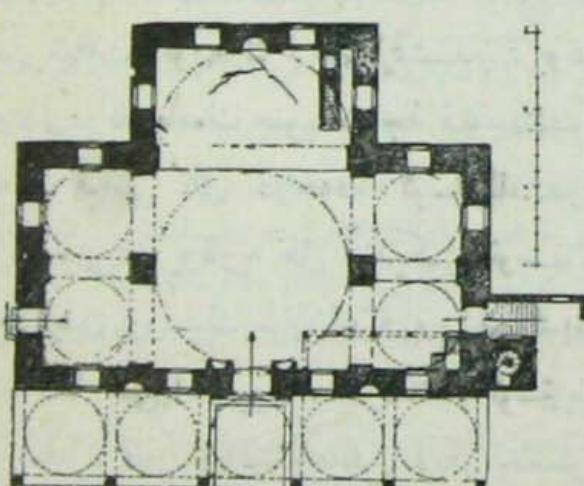
شکل - ۲

بعد اهدم درت آیاق او زرینه قبه بنا اولنوب
ایکی ساق دیرکار جامعک خارجنده زیر زمینه
دفن اولنشدیر. وضع قدیمندن حرمه و سعی
عظیمه کل دیکی عیاندر و بومذ کورا ته سن اولهاء
و آخرها مصطفی خان ابن احمد خان
بن محمد خان حضرت لری موفق اولنشدیر. فرق
آلنی آی اوون کون تامنده بیک یوز سکان
 بش محمنک عاشورا کونی و نیسانک اوون
 بشنجی جمعه کونی صلاة جمعه ایله نازه ابتدار
 اولنشدیر. » [۱۲]

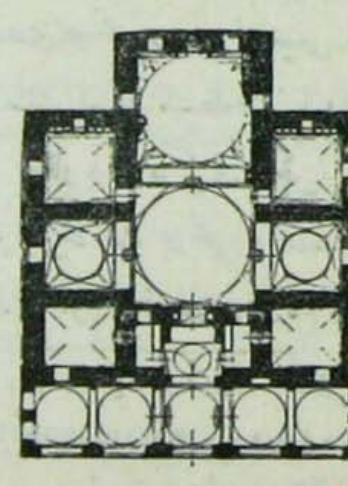
فاتح جامعک شکل اصلیستی بزه بالکز

[۱۱] ج. ۱. ص. ۳۸

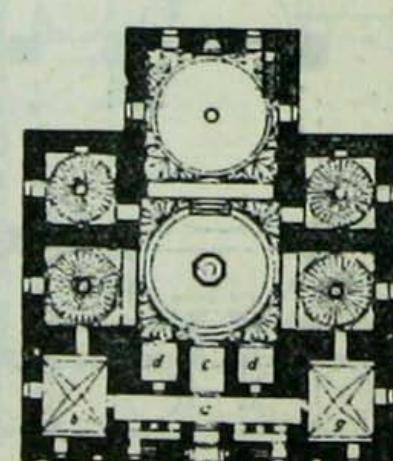
[۱۲] ج. ۱. ص. ۱۰

شکل - ۹

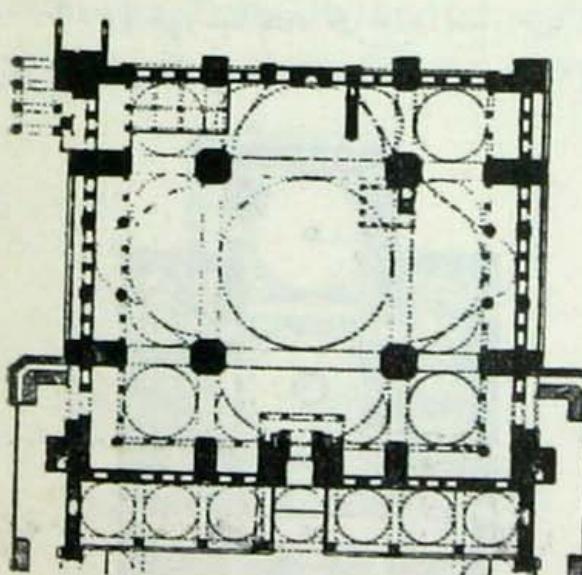
شکل - ۸

شکل - ۷

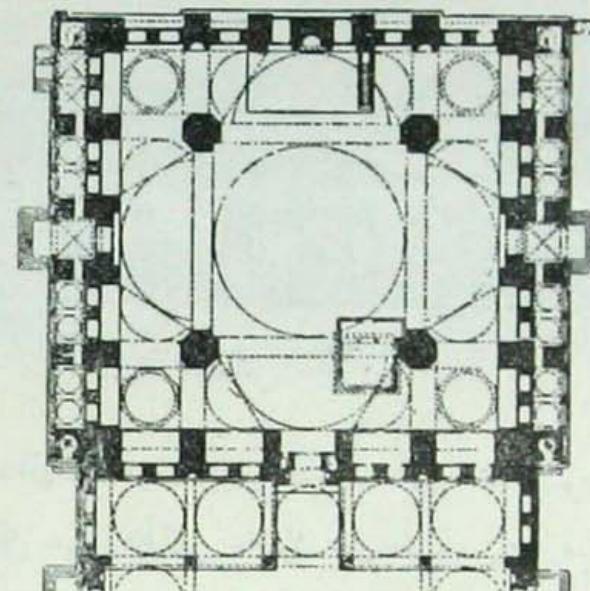
ایکی یان قسمارنده اوچر کوچوك قبeler ایله مستور بومستطیل الشکل رجم داخلى یه [حریم] مالک بولونیور ایدی که شوقسمارک آراسنده کی رابطه یی کنیش بر شکلده اولان کرلو تأمین ایدیورلر ایدی. جامع حریمنک قبله جهته یاقین دوران ایکی مدور پیلپایه لر، جنوب و شمال طرفده کی دیوارلر ایله بر لکده وسطی تام و نصف قبله ایله آرقه ده کی ایکی کوچوك یان قبelerی حامل بولونیورلر ایدی. اوک جهته ده کی ایکی صوماکی ستونلر ایسے یان دیوارلر ایله متباقی درت یان کوچوك قبelerی طوئقده ایدین. بوتون بولوک جامعلردہ اولدینی کی بونک ده رواقلی صوک جماعت محلی، هر طرفده بر شرفه لی ایکی مناره سی و رواقلر ایله محظ بر حولیسی وار ایدی [شکل ۴].

۱۴۶۲ ده انشاسه باشلانیلان و ۱۴۷۱ ده اعام اولونان بو آبدنه نک بوراده ثبت ایتدیکمز اسکی مسطحی برده اختصاراً تاریخ تکامل نقطه نظرندن مطالعه ایدم. عجیا استانبول طوراً غنده انشا ایدین بو ایلک سلطان جامعی تورک آثار معماری سی تاریخنک صفحات انکشاری داخله اویغون بر بنامیدر، یوچه آیاصوفیه کنیس-اسنک تأثیراتی آلتنده وجوده کلش یکی و مبدأ سز بر تیپ می در؟ یوقاریده کی ایضاً حاتدن صوکرا شوراسی تتحقق ایدیور که فاتح جامعی شکل اصلیسنده، بر جوک مدفنلر کادعا ایتدکاری کی، دوغروden دوغرویه بیزانس طرز معمار- یسک نفوذ و تأثیراتی آلتنده وجوده کلش بر بنا دکل [۱۶] بالعکس سلچوقی - تورکاری C. Gurlitt, Die Baukunst Cons-tantinopels - s. 58 f.

شکل - ۱۲

اراهه ایتدیکی جامع رسمنک، بنانک شکل اصلیسنده مطابق اولدینگنده شبهه ایدیله من. بو نقطه نک بزجه اهمیتی وارد. زیرا عینی ذات طرفدن وجوده کتیریلان فاتح جامعنک دیکر خصوصی بر رسمنک داها مالک بولونیورز که بوندہ جامعنک بر جوک اقسام معماری سی نقصان بولونیور. [شکل ۲] بورسمده جامعنک تام بیوک قبله سندن ماعدا بتوان یان کوچوك قبelerی ایله قبله طرفده کی نصف قبله مخدوف بولنقده در. دیکر بر طرفدن رسمک اور و پایا شدیریلش بر محیطی کوسترن هیئت عمومیه سی ده بونک، صنعتکارک استانبولده بولندینی بزرمانده، محلنده پایلما دینی، بالعکس رسمک حاوی بولندینی ۱۵۷۰ تاریخنک ده

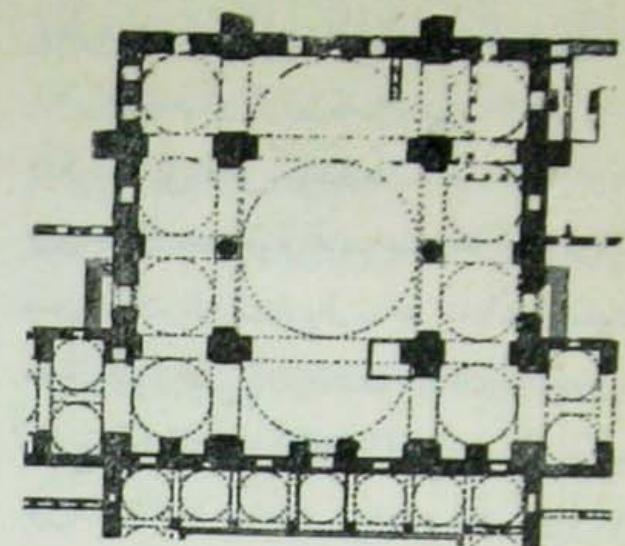

شکل - ۱۱

اکلاشیدینی وجهمه بالاخره آوروپاده وجوده کتیریلیدیکنی اثبات ایدیور. بوکا مقابل دیکر بر صنعتکار - ویلهلم دیلیخ طرفدن پایپلان و «Mahometis M.» [محمد جامعی] یازیسی اختوا ایدن اوچنجی بر رسم شایان دقدر [شکل ۳]. فقط بونک ده، بر بارجه دقت ایدیلرسه، مه لخورلوریخنک ایلک رسمنک «مخیل بر قوپیه سندن» [۱۵] باشقه بر شی اولمادینی ظاهر ایدر.

شمعی بو تحریری و ترسیمی و نایقه استناداً فاتح جامعنک اسکی مسطحی ثبت ایتمکی تحریره ایدم. یوقاریده ذکری کن تورک منابعه و مه لخیورلوریخنک بر نجی رسمنک نظرآ اسکی جامع بنای اورتا قسمنده بر تام و بر نصف قبله،

C. Gurlitt, Zur Topographie [۱۵] Konstantinopels. s. 4. Thieme-Becker, مراجعت بیورلیون، Künstelexikon. T.IX s. 288.

شکل - ۱۰

بو رسم بزه فاتح جامعنک اسکی شکلی اراهه ایتمکده در. [شکل ۱] بر جوک مبانی و کوچوك قبeler ایله [بونلر شبهه سز جامع اطرافنده کی سکز مدرسه یه عائد قبelerدر] محاط بولونان جامع، باز بر صورتده سایه یوکسلمکده در. بوراده بر شرفه لی ایکی مناره ایله جامعنک درت زاویه لی وجودی و صاغ طرفده ایچ حوالیستنک اطرافنده کی رواق قبelerی پک واضح بر صورتده کوردیکمز کی جامع وجودینک یوک ک دیوارلری اوژرینده حرم جامع ستر ایدن، اولیا چلی نک نهدن ایسے قیداً تمه دیکی، اوچ عدد کوچوك یان قبelerی خی واوکده کی مناره نک صاغنده هان بتوان جامعلردہ موجود صوک جماعت محلی رواقتک قبelerندن بریسی مشاهده ایتمکده بز. اورتهده کی بیوک تام قبله، داراً مدار پنجه لری حاوی کشرازوایا قبله مسندی اوژرندہ قائم بولونقدددر. بوکا رسندہ پک کوچوك ترسیم ایدین، قبله طرفده کی نصف قبله تصاق ایدیور. شوراسنی اوونو تاملیدرکه بزم بوراده کوستردیکمز رسم نه. او برهومدر [E. Oberhummer] طرفدن نشر ایدین اثرک ۱۳ نجی لوحه سندن بیوتوله رک مقطوعاً اقباس ایدیلیدیکی کی رسم هیئت عمومیه سی دخی صنعتکار غلطه جهت دن، یعنی شهالدن کوره رک ترسیم ایتشدر. بوندنه دولایی درکه جامعنک جنوبه متوجه قبله جهت ده کی نصف قبله کافی درجه ده کوستریلماشدر. اولیا چلی نک یوقاریه نهل ایتدیکمز توصیفاتی اکال ایدن بورسمک شایان اعتقاد بروشیه اولدینگنی بزه کذا عینی استانبول منظره سنده کوستریلن و زمانزه قدر محافظه ایدیان دیکر جامعلردک شکلری کوسترمکده در. بناءً علیه صنعتکارک

ایلک اول بروسه جامعه ایلر ویه کوتور. ریلن بومدرسه مسطوحی، تورک صنعت معماریسته خاص اولان حجم داخلینک توسعه و توحیدیه دوغر و تایلک انکشافه دها زیاده امکان ویریور ایدی . جامع داخلینک متعدد قسملیخی یک دیگرندن تفریق ایدن دیوارلرک ترکی ، توحید حجم نقطه نظرندن غایت مهم بر تکامل اثری تشکیل ایدیوردی . دیگر طرفدن حرم جامعک وسطی قسمه قبله جهتندن التصاق پیدا ایدن مربع الشکل و تام قبله ایله مستور قسم ، یاری یاری به کوچولوله رک بر نصف قبله ایله ستر ایدیش ایدی . بوصوك تحول حد ذاته حجم داخلی به [جامعه حرمینه] مرکزی برقراره ویرمک ایچون ضروری ایدی . ۱۴۹۷ ده اکمال ایدیلن عتیق علی پاشا جامعی [شکل ۹] یوقاریده توصیف ایتدیکمز تورک معماریستک بو انکشاف صفحه سنی بزه پک واضح بصورتده کوسترمکده در . هرنه قدر بوجامع اسکی فاتح جامعندن ۲۵ سنه صوکره انشا ایدیش ایسده عینی فکر معمارینک صوکنجی نک شکل مسطحنده دخی حاکم اولدینه شبهه ایدیله من . فاتح جامعنک مسطحی ترتیب ایچون باشقه نمونه آرامغه لزوم یوق ایدی . عتیق علی پاشا جامعنده اولان وسطی تام و نصف قبه رک یان طرفاننده کی کوچوک قبه عددینک ایکیدن اوچه ابلاغی ، بو قبهر آلتنده کی حجم داخلی قسملیخی یک دیگرندن تفریق ایدن دیوارلرک ترکی ، اسکی فاتح جامعنک مسطحی میدانه چیقاریور ایدی که بز بوراده اونی قارشو منده کورمکده ز [شکل ۴] ، [۲۲] .

بو تورک معماریستک عضوی بر تکامل اثربندن باشقه برشی دکلدر . فاتح جامعی شکل اصلیی ایله حجم داخلی نک انکشافه دها زیاده

[شکل ۲۲] شایان دقتدرکه عینی شکل سطحی یک دیگرندن بک اوzac ایکی اسلام صنعتی ساحه سندن تصادف ایدیلکده در . بونلدن برسی ۱۲۸۱ ده قاهره ده انشا ییدیلن سلطان قلاون مورستانک بر قسمنده Franz Pascha, Die Bau- kunst des Islam. Fig. 193. Darmstadt. 1896.] دیگری ۱۵ - ۱۶ نجی عصره عائد ایرانک خرسان ولاینده واقع جارجاردکی بر جامعه [Er. Diez, Chorasanische Baudenkmäler. Abb. 50. Berlin. 1918].

پايانخی قونیه ده کی قاراطای [شکل ۵] ويأخذو اینجه مناره مدرسه لرینک مسطحلی ایله برومه ده کی جامعه دن بالکز بر سلطان مراد اول جامعی مسطحه [۱۹] مقایسه سی بزه بوجهی ، یعنی بوایک تورک صنعت دوره سنک معماری ای آراسنده کی رابطه تکاملی اثبات ایتمک ایچون کافیدر . [۲۰]

۱۴۰۰ سنه سندن صوکره اکمال ایدیلن بیلدریم بازیزد جامعی ایله [شکل ۶] کذا بروسه ده کی معروف یشیل جامع [شکل ۷] بزه بو انکشافک یکی بر صفحه سنی عرض اینکده در . غلوک کوستردیکی وجهمه اصلاً مدرسه حوالیسی اولان و بوراده بیویک تام بر قبه ایله مستور بولونان جامع حرمینک اوته قسمی ، قبله طرفنده بولونان واولدیقه بیویوتولش بروایکی بان طرفاننده کی نسبتاً کوچوک دیگرایکی بینه اصلاً مدرسه ایوانی اولان قسملر ایله کمرلرواسطه سیله بر لشیدریلیدیکی کبی قبله جهتنده کی دیگر ایکی حجره دیوارلر ایله تحرید ایدیلکلشادر . بوراده هرایکی جامعک جبهه قسمه بر طاقه مالی در جدده حجره لر علاوه ایدیلکلشادر که موضوع بخش معماری تکاملی تاریخی نقطه نظرندن هیچ بر اهمیتی حائز دکلدرلر . ادرنه [۲۱] و بالاخره استانبوله انشا ایدیلن ایلک جامعه ، مثلاً فاتح زمانی ، ۱۴۶۵ ده انساسی آئام ایدیلن مراد پاشاجامعی [شکل ۸] عینی مسطحی اراوه اینکده در . آراده کی اهمیتیز فرق ، بوراده حرمک وسطی قسمی ایله دیگر اقسامنک یک دیگرندن دیوارلر ایله تحریدنده در .

U. Hölscher, Entstehung und Entwicklung der osmanischen Baukunst. [Zeitschrift für Bauwesen 1919. s. 364] مطالعه ایتدیکی بومهم بحث صوک زمانلرده ق . وولینکر طرفندن دخی خلاصه ایدیلکلشادر .

Die Pirus-Mochee zu Milas.

[Festschrift zur Hundertjahrfeier der technischen Hochschule Karlsruhe. 1925. s. 5-7]

H. Wield, Brussa. Abb. 6. [۱۹]

[۲۰] اینجه مناره مدرسه سی ایچون مراجعت

Fr. Sarre, Konia Abb. 25

بیورلسوون : [Berlin o. J.

[Bärlik. Die Baukunst Adrianopels.

[Orient. Arch. Bd. I. S. 1.]

پايانخی اولان قونیه ده باشلايان وبالآخره بروسد ده ایلری به کوتوروان واکنهایت استانبوله غایه تکاملنده واصل اولان غایت منطقی بر انکشاف اثیدر . طبیعیدر که ۱۲۹۹ سنه سندن اعتباراً اوچه شرق و جنوبی آناتولووده ایران و عرب طرز معماری ایله حال تماسدہ بولونان تورک روح معماری ای ، غربی آناتولووده کی فتوحات نتیجه سندن ، یکی قازانیلان بیزانس ساحه لرینک موضعی تأثیراتی آلتنده خارجی اشکال و ترکیاتده قسمآ تحولات کوستره جک ایدی . استانبولک فتحندن صوکره بخارجی تحولات دها قوتلی برصورتده نظره چار مقدده در . فقط بوحداته ایله هیچ بروقت ، بعضی مستشارلر خارج اویلک اوزره [۱۷] ، تورک روح و شخصیت معماری ای انکار ایتمک قابل دکلدر . تورک روح معماری ای ، استانبولک فتحندن ایکی بوز سنه اول مالک بولوندیفی اوصاف و خصوصیتک عینه فتحدن صوکرا ده مالک بولونور ایدی . تورک آثار معماریه سنی تدقیق ایدر کن بحقیقت تاریخی دامنما نظر اعتباردن دور طوئامیلدر . سلچوقیلر دوری تورک معماری ایله عثمانلیلر دوری تورک معماری ای آراسنده شبهه سز رفرق کورونگکده در ، فقط بو فرق معمارینک اساسنده دکل بالکز ظاهری اشکالنده در . دها بادایتنده حجم داخلی توسیع و توحیده میال بر معمارینک هویت اساسیه سنی ، عناصر انشائیه نک و خارجی اشکال تفریقاتنده دکل ، بالعکس اشکال مسطحه سندن آرامق ایجاد ایدر .

بز بوراده موضوع عزله مناسباتدار بولونان وهینزخ غلوک [H. Glück] طرفندن ثبتیت ایدیلن حقیقته ، یعنی سلچوقیلر دوری مدرسه معماری ایله عثمانلی دوری جامع معماری ای آراسنده توسیع حجم نقطه نظرندن موجود اولان عضوی رابطه حفندن کی مطالعاتی تکرار ایتمک ایسته میوز . [۱۸] سلچوق تورکلری

H. Glück, Türkische Dekorationskunst. [Monatsheft. « Kunst und Kunsthandwerk » 23 Jahrgang. Wien. 1910 Heft. 1-3].

[۱۹] ایلک اول مؤلف هذ کورک Kuppelbau, Renaissance und St. Peter [Monatsheft für Kunstmissenschaft. 12 Jahrg. 1919. s. 160.] مقایسه بیورلسوون

حُرث تدقیق‌دری

سلیمان ھلبی مولمندی

مأهذل‌ری

اسلامیت هنوز جاز و نجد ساحه‌لنده ایکن
صدر اسلام اجله‌سی آنجاق قرآن کریم که جمعه
اهمیت ویرمش و برده یازی اوهرق بعض ملوک
و اسرایه تحریرات یازلش، زکات یعنی تکالیف
طوبایان عامل‌لره بعض اوامر و احکام استوار و اصدار
ایدلش، میراث مسئله‌لری و بوکی جاتک الضروری
اموری حقدنه پیغمبرک و رجال دینک معلومات شرعیه‌ی
بنت ایدلشدر. خالص عرب‌قرآنی بیله پارچه پارچه
حفظله اکتفا ایتش، حدیث‌نبوی داخی - بیراکی
ذاته استاد اولونان جزوی یازی‌لردن باشقه - بیروق‌ده
جمع ایک کیهندک خاطرندن کچمه‌مشد.

دیار فارسده فتوحات باشلایب باریم عصرده
خراسان، آذربیجان و تورکستانک بعض بلادی داڑه
اسلامیت کردیلر. شوئی اهمیته قید ایده‌م که اسلامه
داخل اولانلر خالص تورکلر ایله تورکله قایناشم
فارسی زبان سارتلر ایدی. خالص (پارسی) لرک بر
قسمی محو و مندرس اولش، بیر قسمی هندستانه
بیرت ایله‌مش در. شیراز، یزد جهتلرندہ بیرقملری
حال‌غیره‌مدنی بیرحالده مذهب‌لرینی محافظه یه‌یات‌مکده درلر.
اسلامه کیره‌ن بواجمیلرک هبسته بیردن عرب‌لر
(عجم) دیشلرده. ف الاصل جوق دیندار، جوق
خلوق اولان، حرث‌لرینی، شعار‌لرینی محافظه ایله‌م‌لوف
بولونان تورکلر ایله دیکر تورکاشمش سارتلر اسلامیتی
آ کلامق، حکمیله عامل اولق ایچین تفسیره حدیثه
تاریخه، ادبیاته متعلق آثار اسلامیه‌ی جمعه باشلادیلر.
بو اوغورده دیار دیار طولاشیب اصحاب، تابعین،
ائمه دیندن کیلرده نه بولدیلسه جمع و تأییف ایله‌دیلر.
علمای اسلامک قسم اعظمی اشبو اعمی ذوات‌درلر.
حالص عرب ایسه بک آزی علم ایله مألف اولوب
دیکر لری امارت و حکومت، حرث‌لر اشتراک ایله،
جمع دنیا ایله اشتغال ایدیورلرده. صدر اسلامدن
اعتباراً برجوق تورکستان و خراسان و عربستانه مجاور
بلاد ایران کوله‌لرندن، سائز اهالی‌سندن او قوریازار
ایچنده بیله (سلیمان) ک تفسیر (درمنثور) ده کی
ترجمه حاله نظرآ تورک اوله‌سی جوق محتملدر.
اصحاب ایچنده خالص عربی اولایان ذوات کرام
بولونه‌سی احتمالن بعد دکیلدر.

مقصدم شود رکه: آثار اسلامیه‌ی؛ عربی الاصل
اولادی‌فندن جمع و حفظه مجبور اولان و قسم اعظمی
حالص تورک بولونان مسلمان‌لر جمع و تأییف ایله‌دیکنندن
و بولون تأییفات الکمهم زمان‌لرده عرب‌لجه یازی‌لر کلیدی‌کنندن،

منابع تاریخیه‌نک ویردیکی معلوماته نظرآ
۱۱ مایس ۱۷۶۵ ده وقوعه کان بیویک زلزله
نتیجه‌سنده خراب اولان جامعک متباقی قسمی
سطح ارضه قدر یقیدیلش ایدی. بو تخریب
عملیه‌سیله جامعه عائد مدرسه و سلطان محمد فاتح
تربه‌سنک تعمیری تام برسنه دوام ایتش اولاً‌جقدر،
زیرا بوكونکی جامعک وضع اساسی ۱۷۱۷ سنک
ابتدا سنکه باشلایور. [۲۶]

تورک قدرت حاکمیتک انفراده دوغر و
یووارلاندینی برمیانده که عینی دور تورک‌صنعت
معماری‌سنک دخی مبدأ زوالنی اراهه ایدر -
وجوده کلن یکی فاتح جامعی بوكونکی شکانی
اکتساب ایدیور [شکل ۱۰] که بوده ۱۵۸۸ ده
وقات ایدن مشهور تورک معماری قوجه معمار
سنان آغانک ۱۵۴۳ ده انشا ایتدیکی شهرزاده
جامعک ایسته‌ر مسطحنی، ایسته‌ر ایسه اشکال
ظاهری‌سی تقیید و تکراردن باشقه بشی دکلدر
[شکل ۱۱]. شهرزاده‌جامعک مسطحنی ایسه بایزید
جامعی مسطحنک یان طرف‌لرینه علاوه ایدیلر
ایکی نصف قبه ایله ایلرویه کوتوروش یکی
برشکلی در. شوصورتله تورک‌صنعت معماری‌سی
حجم داخلی مرکزی‌لله‌شیدرمه فکری‌نک اک
صوک مرحله‌سنے واصل اولش بولونیور ایدی.
بیزانس صنعت معماری‌سنک ۵۳۷ دن
اعتباراً تقریباً سکر یوز سنه‌لک [۱۴۵۳ قدر]
برزمان ایچری‌سنده بولغه‌موفق اولامادی‌نی بوفکر
معماری‌نک «چوبان و محارب» تورکلر طرف‌دن
ساحه‌تطبیقاته وضعی، تقیید ایله وجوده کله‌جک
بر حاده‌دکلدری. شوقيه مطالعاتن کوردیکمز
وجهله تورکلر، مبدأ، عضوی اکشاف صفحاتن،
اک نهایت صوک تکامل نقطه‌سنے مالک ابداعی
و کنده روح معماری‌لرینک محسولی اولان
بر صنعت معماری یه مالک بولونیور ایدی.
هم اویله بر معماری که حجم داخلی نقطه نظرندن
جهان‌صناعع نفیسه‌سنک ادرالک ایده بیلیدیکی یکانه
شاه اثرلر وجوده کتیر‌مشد.

دوقتر آغا ارغلی محمد

[۲۶] ایکی و یکی فاتح جامعک معماری‌نک معمار‌لری
حقنده خصوصی برازی حاضر لامقدنه‌یز.

امکان بخش ایدیور ایدی. بونک مسطحنده
وجوده کتیریلن یکی قسم‌لرک یعنی قبله
جهت‌نده کی نصف وایکی یان کوچوك قبه‌لرک ستر
ایتدیکی حرم قسم‌نک جامعک اوک طرفه
علاوه‌سی بزه معروف تورک معماری خیرالدین
طرف‌دن انشا ایدیلر سلطان بایزید جامعک
مسطحنی حصوله کتیریوز ایدی [۲۳]. بناءً عليه
سلطان بایزید جامعک مسطحنی، اسلام-تورک‌صناعع
نفیسه تاریخی مدققلرینک ادعا ایتدکلری کی
«آیاصوفیه کلیسا‌سنک مسطحنی تطبیق‌دن» [۲۴]
عبارت دکل، یوقاریده کی ایضاً‌حاتدن آگلاشیدینی
وجهله تورک معماری‌سنک پک منطقی بر تکاملی
اژریدر. ۵۳۷ سنکه انشا ایدیلر آیاصوفیه‌نک
تورک معماری‌سی اوزرنده کی تاثیرات‌دن بحث
ایتمک، حتی «Alle ihre Kirchenbautenseien die Aja-Sophia abgeguckt
جله‌لرایله معظم بر اثر معماری حقدنه طرفکیرانه
مطالعاتنده بولونق، پک قولایلله کوروله‌سی
قابل حقایق تاریخی‌دن اوزاً‌قلاشق دیمکدر.
بناءً عليه استانبولک فتحی ایله تورک معماری‌سی
آنی بر تحول اراهه ایمز، بالعکس مبدأ و منشائی
و معظم مرکز دولته بالذات اکشاف سیرینی
تعقیب ایدرک تدریجی و عضوی بر صورت‌ده
اک یوکسک بر تکامل نقطه‌سنے و صولتی تأیید
و اثبات ایدر.

[۲۲] جامعک معماری‌بعضی‌لری معمار کمال الدین
دیه قبول ایدیور و مأخذ اولارق «حدیقة»
الجوامع «ی [ج. ۱. ص. ۱۴] کوستیسیورل
[A. Gabriel, Les mos-
quées de Constantinople. Syrie, T. VII.
pag. 372].

«حدیقة‌الجوامع» لک ذکر ایدیلر صحیفه‌سنده
بوبله بر قیده تصادف ایته‌دک.

C. Gurlitt, Die Baukunst Kon- [۲۴]
stantinopels. S. 64; E. Diez, Die Kunst der
islamischen Völker. Berlin 1915; Saladin,
Manuel d'art musulman. I. Architecture.
pag. 508; A. Gabriel, Les mosquées de
Constantinople, pag. 372, 399.

Martin Hartmann, Der islamische [۲۵]

Orient. S. 183.